

Şərq ədəbiyyatının incisi
adlandırılan Məhsəti
Gəncəvinin zəngin ənə-
nələrə malik çoxəs-
lik Azərbaycan
poeziyası tarixin-
də özünəməxsus
yeri var. O, həm
də dövrünün gör-
kəmli musiqçisi
və şahmatçısı
olub. Hətta onu
dünyanın ilk şah-
matçı qadını da ad-
landırırlar.

Rəvayətə görə, Gəncə şəhər hakimi Sultan Məhəmməd şairəni tez-tez saraya dəvət edər, onunla şahmat oynayarmış. M.Gəncəvinin şahmatçı kimi sorağı İraqa, Misirə, Orta Asiyaya qədər gedib çıxır. Şairənin şeirlərində, rübailərində şahmatla bağlı terminlər və oyun növləri də öz əksini tapıb. Onun yaradıcılığı ilə tanış olarkən nə qədər istedadlı, zəngin irsə sahib olduğunu görürük. İncə ruha malik, gözəlliyi dillər əzbəri olan Məhsəti dövrünün tanınmış siması olub. Yalnız Azərbaycanda deyil, bir çox xarici dövlətlərdə də onun yaradıcılıq irsinə, zəngin poeziya nümunələrinə maraqlı olmuş olub. Şairənin şeirlərini şərqşünas Helmut Ritterdən sonra Frits Meyer alman dilinə tərcümə edərək çap etdirib. Ölkəmizdə isə keçən əsrin 60-cı illərindən Məhsəti irsinin çağdaş elmi səviyyədə öyrənilməsinə, tərcümə olunmasına və nəşrinə başlanılıb. Bu işlərdə böyük rol oynayan sənətkarın varisi hesab edilən, Gəncə ədəbi mühitinin yetirməsi, Xalq şairi Nigar Rəfibəylinin söyləri və zəhməti hesabına Məhsəti rübailəri məşhurlaşmış və zəngin yaradıcılıq irsi haqqında bir sıra elmi və bədii əsərlər yazılmışdır.

Məhsətinin müxtəlif mənbələrdən rübai, qitə və qəzəlləri ilk dəfə Səhab Tahirə tərəfindən toplanmış və 1957-ci ildə 200-ə yaxın şeir parçasından ibarət divanı tərtib edilmişdir. Onun rübailəri təkcə Azərbaycan dilinə deyil, ingilis, italyan, alman və fransız dillərinə də tərcümə edilmişdir. Poeziyamızın görkəmli ustadlarından olan Məhsəti Gəncəvi XII yüzilliyin təkcə Azərbaycan ədəbiyyatına deyil, ümumiyyətlə, Şərq poezi-

yasına bəxş etdiyi çox məşhur simalardan biridir. O, mükəmməl təhsil almış və əsərlərindən də görüldüyü kimi, Rum, Mərv, Bəlx, Nişapur, Herat, Gəncə, Xora-

nında bildirilir ki, Gəncə xətibinin yeganə oğlu Əmir Əhmədlə Məhsəti bir-birlərinə aşiq olurlar. Gəncə şahının şairənin birdəfəlik saraya köçməsi tələbinə görə Məhsəti Əmir Əhmə-

sonra Gəncənin xətibisi olur. Bir müddətdən sonra vəfat edir və bu, Məhsətinə çox sarsıdır, tökdüyü göz yaşları axırda gözlərinin tutulmasına səbəb olur. Bundan sonra cəmi iki il yaşayır. Adıçəkilən dastanda o da qeyd edilir ki, Məhsəti Nizami Gəncəvinin yanında dəfn edilib. Həqiqətən də, 1923-cü ildə Nizamini məzarı Şah Abbas məscidində basdırılmaqdan ötrü çıxarılarəkən onun yanında bir qadın cəsədi də tapılmışdır. Hətta onların tanışlığını sübut edən Nizamini bir şeiri də var. Həmin misraların Məhsətiyə ithaf olunduğu ehtimal edilir:

Şənin sənətin musiqi
çalmaqdırsa,
Mən zil və bəm səsləri
dinləmək istəyirəm.
Sürməli kipriklərini
yana dartma,
Bir ox at, gözləyirəm.

Əsrlər keçməsinə baxmayaraq, şeirləri bu gün də oxucuların zövqünə oxşayır, dünyanın gözəlliklərindən ilham almağa çağırır. Məhsəti Gəncəvi Azərbaycan ədəbiyyatının çiçəkləndiyi bir dövrdə - Nizami, Xaqani kimi dahi sənətkarların yazıb-yaratdığı zamanda yaşayıb. Humanist poeziyası ilə insanı, onun gözəlliyini, istək və arzularını ifadə edib, həyat eşqinə, duyğularına bəraət qazandırır. Rübai ilə nəfəs alan, onunla yaşayan Məhsəti "Mənim sə kəbinim bir rübaidir", - deyib.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev 2013-cü il yanvarın 16-da Məhsəti Gəncəvinin 900 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Sərəncam imzalayıb. Sərəncama əsasən Gəncədə Məhsəti Gəncəvi Mərkəzi inşa olunub, mərkəzin qarşısında şairənin möhtəşəm heykəli qoyulub, Məhsəti bağı salınıb. Elə həmin il UNESCO-nun Baş Konfransının 36-cı sessiyasında Məhsəti Gəncəvinin 900 illik yubileyinin dünya səviyyəsində qeyd edilməsi haqqında qərar qəbul olunub.

Ramidə YAQUBQIZI,
"Respublika".

Şərq poeziyasının incisi

san, İraq, Zuzən, Arran və digər şəhər, vilayətlərdə olmuşdur. Məhsəti Gəncəvi gözəl şair olmaqla yanaşı, eyni zamanda Şərq qadınının fikir və mənəvi azadlığının canlı nümunəsi idi. Məşhur Azərbaycan şairəsini, hətta ilk qadın musiqiçi, bəstəkar da adlandırırlar. Haqqında olan məlumatlarda bildirilir ki, Məhsəti 12 muğamı və onun 24 şöbəsini öyrənmiş, cəng, ud və bərbəd alətlərində ifa etməyi bacarmışdı. Bütün bacarıqlara yiyələnmiş isə atasının böyük rolu olmuşdur. Onun həyatı barədə məlumatlar, əsasən əlyazma nüsxələri Azərbaycan Əlyazmalar İnstitutunda, İstanbulda və Londonda saxlanan XIII əsrə aid edilən "Əmir Əhməd və Məhsəti" dastanına əsasən götürülür. Məhsəti Gəncəvi təqribən 1089-cu ildə Gəncə şəhərində doğulmuş və ömrünün sonuna qədər burada yaşamışdır. Əsl adı Mənicə olsa da, Məhsəti adını özünə ədəbi təxəllüs kimi götürmüşdü. Bir müddət böyük Sultan Səncərin sarayında yaşamış və burada keçirilən ədəbi məclislərdə iştirak etmişdi. Onun Sultan Məhəmmədin və oğlu Sultan Mahmudun saray həyatında da yaxından iştirak etdiyi bildirilir:

Dün kaşı kuzəmi
daşlara çaldım,
Sərxoşdum, bilmədim
əlimdən saldım,
Kuzə dilə gəlib
dedi ki, mən də
Şənin kimi idim,
bu günə qaldım.

"Əmir Əhməd və Məhsəti" dasta-

də təklif edir ki, Bəlx şəhərinə qaçsınlar. Əvvəlcə şairə özü oraya gedir. Onun gəlişi şərəfinə Bəlxin və bütün Xorasanın şairləri buraya yığılır, şeir yarışması başlanır. Məhsəti poetik tapmaca söyləyir. Heç kim onu açma bilmir. Yarışın bu yerində heç kimin tanımadığı bir şəxs tapmacanın cavabını gözəl bir şeirlə söyləyir. Hamı anlayır ki, onların qarşısındakı şəxs Əmir Əhməddir. Daha sonra sevgililər doğma Gəncəyə qayıdır, nigahlarını rəsmi şəkildə bağlayırlar və onların iki övladı olur. Əmir Əhməd atası öldükdən